

Пенькова І.В.

УДК 330. 75

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ

Введення. Забезпечення інформаційної безпеки є однією з найважливіших функцій підприємств туристично-рекреаційного комплексу. Глибокі соціально-політичні зміни, що відбулися в Україні за останнє десятиліття, зажадали створення нової науково обґрунтованої концепції інформаційної безпеки інтелектуального потенціалу, що сьогодні перебуває в стадії формування.

Очевидно, що ця концепція повинна розглядати інформаційну безпеку інтелектуального потенціалу із системних позицій і представляти неї у вигляді складної багаторівневої багатоланкової системи, що включає в себе не менш складні системи більше низького порядку.

Питанням інформаційної безпеки була присвячена безліч робіт як вітчизняних так і закордонних учених, таких як: Андреев Є. М., Брандман Є.М., Миронов А.В., Фадеев Ю.Л.

Системний підхід до поняття "інформаційна безпека інтелектуального потенціалу" дозволяє побачити цілісність, збалансованість, цілеспрямованість функціонування й саморегулювання, а також інші властивості інформаційної безпеки, що характеризують певний якісний рівень цієї складної системи. У свою чергу, дана система функціонує в середовищі, що представляє собою систему ще більш високого рівня.

Ціль роботи полягає у виявленні й рішенні проблем інформаційної безпеки інтелектуального потенціалу підприємств.

У цей час не існує єдиного поняття "інформаційна безпека".

Одні автори трактують інформаційну безпеку як внутрішнє й зовнішнє положення підприємств туристично-рекреаційного комплексу, при якому відсутня погроза його національним інтересам. Інші вкладають у це поняття захищеність від зовнішніх і внутрішніх погроз, різних по своїй природі (політичних, військових, економічних, інтелектуальних, екологічних і ін.). Треті визначають інформаційну безпеку як стан справ у різних областях державної діяльності, при якому відсутня внутрішня й зовнішня

погроза виникнення чого-небудь небезпечного або небажаного, здатного завдати шкоди національним інтересам. І, нарешті, четверті розглядають інформаційну безпеку як стан, при якому національним інтересам не загрожує небезпека та забезпечено захист від зовнішніх і внутрішніх погроз.

Незважаючи на розходження визначень, зміст даного поняття, в остаточному підсумку, означає гарантоване забезпечення громадянам того або інших підприємства туристично-рекреаційного комплексу, умов, необхідних для цивілізованого життя та удосконалювання її розвитку [1].

У комплексі різних видів небезпеки, що становлять інформаційну безпеку, особливе місце займає інформаційна безпека інтелектуального потенціалу, що обумовлено рядом об'єктивних причин. По-перше, інформаційна безпека інтелектуального потенціалу визначає наукове забезпечення та реалізацію всіх інших видів інформаційної безпеки. По-друге, ситуація, що склалася сьогодні на підприємствах туристично-рекреаційного комплексу, дає підставу говорити про проблеми інформаційної безпеки як про найважливішу державну, економічну, соціальну й політичну проблему. По-третє, по своїх наслідках інтелектуальна криза може виявитися куди більше небезпечним, чим, наприклад, політична або військова, економічна або інформаційна, а її подолання зажадає декількох десятиліть, а може бути й сторіч. По-четверте, багатоаспектність, складність, масштабність і глибина проблеми розвитку й збереження інтелекту виводить забезпечення інформаційної безпеки підприємств туристично-рекреаційного комплексу (поряд з екологічними проблемами) у розряд самих актуальних проблем сучасності.

В одних джерелах інформаційна безпека інтелектуального потенціалу розглядається як захист продуктів розумової діяльності. В інші - ставиться знак рівності між інтелектуальною безпекою й інтелектуальним потенціалом (власністю). У третіх джерелах поняття інформаційна безпека містить у собі не тільки захищеність продуктів розумової праці, але й раціональне використання, відтворення та підвищення якості розумової здатності людей, що визначають їхню діяльність [2].

Людський інтелект, як відомо, формується відповідно до законів генетики, у зв'язку із чим доречно говорити про генетичні коріння інформаційної безпеки. Генетика й інформаційна безпека взаємозалежні: з одного боку, порушення інформаційної безпеки підприємств туристично-рекреаційного комплексу приводить до генетичних наслідків для народу, результати яких важко представити, з іншого боку - стан і зміна генофонду суспільства впливає на інформаційну безпеку підприємств туристично-рекреаційного комплексу.

Стан інформаційної безпеки підприємств туристично-рекреаційного комплексу визначається, насамперед, його науковим потенціалом і науковими ресурсами, тобто кількістю й рівнем підготовки працездатних носіїв наукового інтелекту – підготовлених і працюючих по своїй спеціальності вчених і людей з вищою освітою.

З позицій системного підходу доречно говорити про інформаційну безпеку в декількох аспектах [5].

Як про складову частину – підсистеми інтелектуального потенціалу.

Як про складну багаторівневу систему, що включає свої підсистеми (складові частини) більше низького порядку.

Як про внутрішній або зовнішній стан або положення підприємств туристично-рекреаційного комплексу, при якому відсутні реальні й потенційні погрози інтелектуальним інтересам особистості суспільству та підприємствам туристично-рекреаційного комплексу, а при їхньому виникненні – система мір по забезпеченню охорони або захисту носіїв інтелекту й продуктів їхньої розумової праці.

У зв'язку із цим інформаційну безпеку доцільно представляти у вигляді складної системи, що включає в себе, принаймні, підсистеми трьох рівнів.

Інформаційна безпека, так само як і інтелектуальна, буває зовнішньої й внутрішньої й у своїй основі має три базових поняття: інтелектуальні інтереси, інтелектуальні погрози й інтелектуальний захист [4].

Інтелектуальні інтереси підприємств туристично-рекреаційного комплексу є, безумовно, життєво важливими й довгостроковими. Суть інтелектуальних інтересів, в остаточному підсумку, зводиться до ефективного використання й відтворення інтелектуальних можливостей нашого народу, а також до розвитку, збереженню й нагромадженню інтелектуального потенціалу й інтелектуальних ресурсів підприємств туристично-рекреаційного комплексу. Особлива роль у системі інтелектуальних інтересів належить науковому інтелекту, оскільки саме він визначає рівень розвитку, справжню незалежність, авторитет і міць будь-якого підприємств туристично-рекреаційного комплексу.

Погроза інтелектуальній безпеці підприємств туристично-рекреаційного комплексу виходить як зсередини, так і ззовні. Усередині підприємств туристично-рекреаційного комплексу - від окремих фізичних і юридичних осіб (і підприємств туристично-рекреаційного комплексу в цілому), діяльність яких значно знижує, а в окремих випадках виключає ефективне використання вченими свого наукового інтелекту.

Міри, пов'язані з попередженням погроз інтелектуальним інтересам, варто вважати пасивним захистом або пасивним забезпеченням інформаційної безпеки. У той же час міри, спрямовані на обмеження й ліквідацію наслідків небезпек, що з'явилися, інтелектуальним інтересам, можна назвати активним захистом або активним забезпеченням інформаційної безпеки. На наш погляд, пасивний захист інтелектуальних інтересів підприємств туристично-рекреаційного комплексу сьогодні повинні становити [3]:

- розробка сучасної концепції науково-технічної політики, розвитку науки й освіти, що відповідає новим соціально-економічним умовам розвитку підприємств туристично-рекреаційного комплексу;
- розробка законів, законодавчих і нормативних актів, що забезпечують і стимулюють розвиток науки й освіти;
- розробка законів і законодавчих актів, що захищають інтелектуальні інтереси підприємств туристично-

рекреаційного комплексу, інтелектуальну власність, носіїв інтелектуальної власності й продукти їхньої розумової праці;

- розробка вимог до підготовки фахівців з вищою освітою і науковими кадрами;
- До активного забезпечення інформаційної безпеки можна віднести [3]:
- практичну реалізацію інтелектуальних можливостей особистосто суспільства й підприємств туристично-рекреаційного комплексу;
- підвищення суспільної й соціальної значущості фахівців з вищою освітою і вчених при рішенні державних і інших завдань;
- поліпшення умов праці й життя носіїв інтелекту - вчених і фахівців з вищою освітою;
- реальний захист продуктів розумової діяльності носіїв інтелекту від різного роду зазіхань;
- використання вчених і фахівців з вищою освітою тільки по їхньому профілі підготовки;
- моральне й матеріальне стимулювання роботи носіїв інтелекту;
- швидке впровадження й застосування результатів діяльності вчених і фахівців з вищою освітою у практику і т.п.

Говорячи про інформаційну безпеку, не можна не сказати про ті умови, у яких доводиться вирішувати проблему забезпечення інтелектуальної безпеки наших підприємств туристично-рекреаційного комплексу. Сьогоднішні умови розвитку підприємств туристично-рекреаційного комплексу визначаються економічною й політичною нестабільністю, явною не повагою інтелектуально-розумової праці вчених і фахівців з вищою освітою; низькою правовою й загальною культурою громадян; не здатністю існуючих законів захистити інтелектуальну власність і самих носіїв наукового інтелекту; відсутністю сучасної концепції розвитку науки й техніки; невідповідністю науково-технічної політики підприємств туристично-рекреаційного комплексу сучасним вимогам; національною й соціальною напруженістю; ростом індивідуалізму; бажанням легкої наживи й швидкого збагачення будь-якими способами й засобами; неучастю абсолютної більшості вчених у прийнятті й реалізації науково-технічних, соціально-політичних і господарсько-економічних рішень найважливіших державних завдань; не ефективністю й затяжним характером проведених реформ. Крім того, зміна політичної системи супроводжується втратою керування й контролю, у тому числі й в області забезпечення інформаційної безпеки. підприємств туристично-рекреаційного комплексу вже має величезний інтелектуальний потенціал, що вимагає свого ефективного використання в рішенні проблем забезпечення інформаційної безпеки.

Очевидно, що для забезпечення, підтримки й зміцнення інформаційної безпеки підприємств туристично-рекреаційного комплексу необхідно реалізувати комплекс організаційно-правових, господарсько-економічних та інших мір, спрямованих не тільки на збереження й відтворення наявного інтелектуального потенціалу, але й підвищення престижності розумової праці, зацікавленості носіїв наукового інтелекту в плідній роботі. При реалізації цих мір, виникає об'єктивна необхідність переносу центра ваги з пасивного захисту на активну.

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

Інформаційна безпека інтелектуального потенціалу є важливим елементом у системі безпеки підприємств туристично-рекреаційного комплексу.

Інформаційна безпека інтелектуального потенціалу підприємств туристично-рекреаційного комплексу у своїй основі має інтелектуальні інтереси, інтелектуальні погрози й інтелектуальний захист.

Підприємства туристично-рекреаційного комплексу мають значний інтелектуальний потенціал для рішення проблем забезпечення інформаційної безпеки і його необхідно використовувати.

Забезпечити, підтримати й зміцнити інформаційну безпеку підприємств туристично-рекреаційного комплексу в сучасних умовах можливо тільки шляхом усунення інтелектуальних погроз, задоволення інтелектуальних інтересів особистості, суспільства й підприємств туристично-рекреаційного комплексу, а також на основі реалізації працездатної активності інтелектуального захисту.

Джерела та література

1. Андреев Э. М. Социальные проблемы интеллектуальной уязвимости и информационной безопасности / Э. М. Андреев, А. В. Миронов // Социально-гуманитарные знания. – 2000. – № 4. – С. 169-180.
2. Брандман Э. М. Цивилизационные императивы и приоритеты информационной безопасности общества / Э. М. Брандман // Философия и общество. – 2006. – № 3. – С. 60-77.
3. Горбатюк О. М. Сучасний стан та проблеми інформаційної безпеки України на рубежі століть / О. М. Горбатюк // Вісник Київського університету ім. Т. Шевченка. – 2009. – Вип. 14 : Міжнародні відносини. – С. 46-48.
4. Гуцалюк М. О. Інформаційна безпека України: нові загрози / М. О. Гуцалюк // Бизнес и безопасность. – 2007. – № 5. – С. 2-3.
5. Фадеева Ю. Л. Интеллектуальная собственность. Правовое регулирование. Практика. Документы / Ю. Л. Фадеева. – К. : КонсультантПлюс, 2007.